

דף פב

'לתלמיד שמזוג לרבו בחמין ואמר לו: מזוג לי. אמר לו: במה? אמר לו: לא בחמין אנו עסוקין, עכשיו בין בחמין בין בצונן' – מלשון רש"י נראה שגרס 'ואמר לו: מזוג לי בחמין, והרי גם אם היה אומר לו 'מזוג לי' סתם היה במשמע בחמין, וכשאמר לו 'בחמין' משמע לרבות גם צונן. וכן כאן כתבה תורה 'חטאת' לרבות שאר קדשים.

אבל מדברי התוס' משמע שגם 'מזוג לי' סתם הוא לשון יתרה, שהרי בזה הם עסוקים, במזיגה. (קדן אורה).

צ"ע בלשון רש"י 'לתלמיד שמזוג לו רבו'. ושמה טעות סופר היא וצ"ל 'שמזוג לרבו'.

'אמר לו רבי יוסי הגלילי: אפילו אתה מרבה כל היום כולו איני שומע לך... לדבריו דר' עקיבא קאמר' – וזה פירוש דברי ר' יוסי הגלילי; 'אפילו אתה מרבה כל היום כולו איני שומע לך' – מפני שהכתוב הזה מדבר בחטאות פנימיות שנפסלו. וגם לשיטתך שהכתוב מדבר בכניסת דם חטאות-היצוניות, אין לך לרבות שאר זבחים (עפ"י פסקי הרי"ד).

'אמר ר' יוסי הגלילי: מה אם במקום שהמחשבה פוסלת, בחוץ, לא עשה את המשויר כיוצא, מקום שאין המחשבה פוסלת, בפנים, אינו דין שלא נעשה את המשויר ככנס' – לכאורה קשה הלא לר' יוסי הגלילי מקור דין זה הוא מהן לא הובא את דמה, ומשמע כל הדם שנכנס הוא זה שנפסל ולא המשויר (וכמו שכתב רש"י), ואם כן לשיטתו למה לי 'קל וחומר' כלל?
ונראה שמצד ה'קל וחומר' גופא מסתבר לו לפרש שוכל חטאת אשר יובא מדמה אינו מדבר אלא על חטאות פנימיות, שהרי כתוב 'מדמה' והדין נותן שמקצת דמים לא פסלה (שפת אמת).

'(ע"ב) 'אמר רבה (כן מוגה בצד) בא זה ולימד על זה... אמר ליה אביי: בשלמא התם תרי גופי נינהו...'
– כיוצא בזה אמר רבה בקדושין ד: 'בא זה ולימד על זה' בגוף אחד, והקשה על כך אביי שכיון שאין קיימת מציאות אפשרית בפועל לשני המקראות, אין לומר כן.

'תושב... שכיר...' – ע' במובא ביוסף דעת קדושין ד:

'בעי רבא, העלם דבר של צבור ושעיר עבודה כוכבים שהכניס דמן לפני ולפנים מהו...' – 'לפי זה אולי אין צריך לתירוצא דרבא דלעיל' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

כלומר, לכך הוצרך קרא לקדש הקדשים – לחטאות פנימיות שנכנס דמם שמה. ובמקום אחר ('ביצחק יקרא' ח"א 10) יישב הרב בזה את שיטת הרמב"ם שפסק (פסוה"מ ב, יג) כרבא שדרך משופש כשר ומאיך השמיט הדין השני שאם חישב להכניסו לקה"ק לא נפסל בהיכל – והרי מבואר בגמרא שלרבא שני הדברים תלויים זה בזה? אך מפני שבסוף אמרו ב'אם תמצי לומר' שחטאות פנימיות נפסלות בכניסתן לקה"ק, אם כן שוב אין כבר מקור ושום הכרח לחידוש דין זה שכשהיה בכונתו לקה"ק, לא נפסל בהיכל.

וככל זה איתא בשפת אמת. וגם בקרן אורה ובמרומי שדה כתבו עיקר הדברים, אלא שהם כתבו לאידך גיסא, שדינו של רבא פשוט מצד הסברא; שהרי כתוב 'לכפר' וזה לא נכנס בהיכל לכפר, אלא בפנים (וע"ע בחדושי הגר"ח על הרמב"ם – פסוה"מ ב, טז). ורבא לא חידש דין זה אלא רק בא ליישב הכתוב, אך למסקנא שמתישב הכתוב באופן אחר, לא הוצרך הרמב"ם להביא דין זה, אבל הדין פשוט וקיים אליבא דאמת.

וע' דרך נוספת בישוב השמטת הרמב"ם בשפ"א ובחזו"א (יה, ב).

וע"ע ב'ביצחק יקרא' שם בבאור שיטות החכמים בסוגיא, בגדר דין זה; האם ההימצאות בפנים היא הפוסלת או מעשה ההכנסה [כן דעת רבא, ולכך כל שאינו דרך הבאה ממועט. ובוה מובן כשחשב להביא לקה"ק ונמלך מדוע לא ייפסל מעתה שכבר אינו מעותד לבוא פנימה – אלא משום שרק ההכנסה פוסלת ולא ההימצאות]. וכן נגע בזה בספר שלמי שמעון. וע"ע בחדושי הגר"ח על הרמב"ם הל' ביאת המקדש ג, כא ד"ה והנה עיקר.

עוד מו"מ בסוגיא – ע' ב'משפט כהן' קיא.

ועל פירוש (ונוסחת) הרמב"ם בבעיות דלהלן – ע' קרן אורה; אגרות משה (ח"א) קדשים יג.

פר ושעיר של יום הכיפורים... הזה מדמן על הפרכת והוציאו למזבח והכניסו' – יש מי שפרש שלכך נסתפקו בפר ושעיר יוהכ"פ ולא בשאר חטאות פנימיות, כי ביוהכ"פ נאמר ויצא אל המזבח ולמדו (ביומא) שצריך לעמוד לפני מן המזבח כשמוזה על הפרוכת, ויוצא חוץ למזבח כשנותן עליו, הלכך יש ספק שמה שני מקומות הם ונפסל בכניסה, אבל בשאר חטאות פנימיות שלא נאמר ויצא, היה עומד חוץ למזבח גם בשעת הזאתו על הפרוכת, הלכך אין כאן 'שני מקומות' (מנחת חינוך קלט, ג עפ"י יומא נח:).

דף פג

רבי יהודה אומר כו'... – הרמב"ם (פסולי המוקדשין ב, טז) פסק שאם הכניס במזיד פסל אפילו לא כיפר, ואם בשוגג – לא פסל א"כ כיפר. וכבר האריכו נושאי כליו לפרש מקורו, וכיצד מתיישב הדבר עם סוגיות הגמרא (ע' בכס"מ לח"מ או"ש שם, ובמפרשים כאן).

ובחדושי הגר"ח הלוי (שם) באר יסוד דינו של רבי יהודה שכיון שההבאה לבדה אינה פוסלת אלא כשהביאו כדי 'לכפר' [כפי שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה לכפר בקדש, וכמבואר בסוגיא דלעיל שאם הכניסו כדי לכפר בקדש-הקדשים ונמלך כשהיה בהיכל – לא פסל], על כן כשהכניס בשוגג אין זו מחשבת כפרה כי מחשבה בטעות היא, הלכך לא נפסל. וסובר הרמב"ם שזה רק אם לאמיתו של דבר מחשבתו לא נתקיימה, אבל אם לבסוף כיפר ונתקיימה מחשבתו שחשב לכפר – גם בשוגג לא בטלה מחשבתו, ונתקיים כאן 'יובא לכפר'.

ובכך יישב את דברי הרמב"ם עם סוגיתנו, שיש לחלק בין אם נתן מן הדם על המזבח בפנים או על הפרוכת ובין הבדים; שאם נתן על המזבח, כיון שבאמת כיפר (כמבואר בסוגיא בדף לו שוריקה שלא במקומו כמקומו דמי, ובכלל זה הניתנים בחוץ שנתנן בפנים, כמבואר ברמב"ם ב, י) הלכך גם אם הכניס בשוגג, נפסל. אבל אם היה על הפרוכת ובין הבדים, שלא כיפר [כי לא נתרבה 'שלא במקומו כמקומו' אלא במזבח בלבד. וכ"כ שאר אחרונים, כמובא לעיל כו:] – שוב חל בזה דין 'טעות' לבטל מחשבתו.

א. הראב"ד (בפירושו לתורת כהנים פ' צו פ"ח. מובא בשפ"א לעיל פב.) נסתפק בפירוש 'שוגג' – האם הכוונה סובר שהוא דם של חטאת-פנימית (וכן נקט בחזו"א יח, א), או שלא ידע שדם חיצוני שנכנס נפסל. ובשפת אמת (שם) נקט לפי זה שיש אופן אחד של שגגה שפוסל.

ולכאורה נראה שלפי באור הגר"ח שהכנסה בשוגג אינה פוסלת משום שהיא 'מחשבה בטעות' (וכעיקר סברא זו כתב גם ב'קרן אורה'), אפשר לומר שכל שהבאתו לשם היתה בטעות, ואילו ידע האמת לא היה מביא – יש כאן חסרון ב'הבאה לכפר' וכשר, הן אם חשב שמקום הזאתה בפנים הן אם חשב שאין פסול במה שמביא שמה. ושמה יש צד לומר שדוקא כאשר השגגה היתה בענין הכפרה, כגון שחשב שהיא חטאת-פנימית –